

Мовчан Анатолій Васильович,
професор кафедри оперативно-розшукової
діяльності Львівського державного
університету внутрішніх справ, доктор
юридичних наук, професор

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ

У сучасних умовах організована злочинність підриває економіку, суспільство та інститути держави. І це проблема не лише України, а переважної більшості країн світу. До того ж організована злочинність безпосередньо пов'язана з відмиванням злочинних доходів. Зокрема, за результатами проведеного Європолем опитування SOCTA 2021, мільярди євро незаконних прибутків, отриманих організованою злочинністю в Європейському Союзі, було інвестовано в легальну економіку, що спотворює конкуренцію та перешкоджає економічному розвитку країн-членів Євросоюзу. Усі види легального бізнесу потенційно вразливі до експлуатації організованою злочинністю. Зокрема, понад 80% злочинних мереж, які діють в ЄС, використовують легальні бізнес-структури для своєї злочинної діяльності. Близько половини злочинних мереж створюють власні легальні бізнес-структури або проникають в бізнес на високому рівні [1].

Злочинці не стоять осторонь діджиталізації суспільства. Практично всі кримінальні діяння тепер містять онлайн-компонент, а деякі явища повністю перемістились в мережу Інтернет. Онлайн-маркетплейси як у відкритому сегменті, так і в Darknet пропонують доступ до незаконних товарів і послуг. Цифрові платформи надають доступ до зашифрованих комунікацій та платіжних систем. У нинішніх реаліях всі форми організованої злочинності глибоко впливають на суспільство і мають прямий негативний вплив на повсякденне життя громадян, економіку, державні інституції і верховенство права. Злочинні мережі також використовують страх і тривоги громадян, пов'язані з дефіцитом деяких життєво важливих благ під час пандемії COVID-19.

Крім того, професійне відмивання грошей створило паралельну підпільну фінансову систему для обробки транзакцій і платежів ізольовано від будь-якого механізму контролю, що регулюють фінансову систему. Ця паралельна система гарантує, що злочинні доходи не можуть бути простежені як частина складних кримінальних економік [1].

Відповідно до статті 5 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» до державних органів, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю, віднесено: органи Національної поліції і Служби безпеки України;

органи прокуратури України; органи доходів і зборів, органи Державної прикордонної служби України та органи державного фінансового контролю; органи і установи виконання покарань та слідчі ізолятори; розвідувальний орган Міністерства оборони України; Служба зовнішньої розвідки України; Національне антикорупційне бюро України; Бюро економічної безпеки України [2].

Згідно офіційних статистичних даних Офісу Генерального прокурора за 12 місяців 2021 року оперативними підрозділами правоохоронних органів виявлено 455 організованих груп та злочинних організацій, щодо яких розслідувано кримінальні провадження, зокрема: органи Національної поліції – 388 (85,3%); органи СБУ – 37 (8,1%); органи доходів і зборів – 9 (2,0%); ДБР – 0 (0,0%); НАБУ – 3 (0,7%) [3].

Ліквідація спецпідрозділів БОЗ МВС у 2015 році привела до суттєвого погіршення результатів у боротьбі з організованою злочинністю в Україні. Зважаючи на існуючі проблеми, у лютому 2018 року в структурі Національної поліції було створено Департамент стратегічних розслідувань, завданням якого є реалізація повноважень Національної поліції в частині боротьби з організованою злочинністю, злочинністю в органах державної влади та місцевого самоврядування, протидії корупції, захисту прав і свобод людини і громадянина та об'єктів права власності від протиправних посягань [4].

Завдяки ухваленню у червні 2020 року змін до законодавства, спрямованим на припинення діяльності злочинних спільнот та притягнення до кримінальної відповідальності «ворів у законі», поліцейські отримали додаткові інструменти у боротьбі з організованою злочинністю.

Відповідно до прийнятих змін до Кримінального кодексу України у травні 2021 року Рада національної безпеки й оборони України запровадила санкції до 557 так званих злодіїв у законі (542 з яких – іноземці, 15 – громадяни України), та щодо 111 громадян іноземних держав, які вважалися кримінальними авторитетами і перебували на території України. Як зазначив Міністр внутрішніх справ України Д. Монастирський, з числа осіб, щодо яких запроваджено санкції, 56 громадян прибули з Російської Федерації, 24 – з Азербайджану, 9 – з Республіки Вірменія. На виконання рішення РНБО 83 особам з числа кримінальних авторитетів було скасовано дозвільні документи на перебування в Україні, 30 осіб притягнуто до кримінальної відповідальності, ще щодо 23 осіб проводяться відповідні заходи правоохоронних органів з їх документування [5].

Водночас детальний аналіз положень профільного Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» свідчить, що більшість його норм застаріли, суперечать іншим законодавчим актам, втратили свою актуальність і не відповідають вимогам сьогодення.

Отже, з метою вдосконалення нормативно-правового забезпечення системи протидії організованій злочинності необхідно доопрацювати Стратегію боротьби з організованою злочинністю та прийняти новий Закон України «Про протидію організованій злочинності», у якому необхідно чітко передбачити:

1. стратегічну мету та основні напрями протидії організованій злочинності;

2. систему державних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю, їхні завдання, компетенцію, повноваження і відповідальність за стан протидії організованій злочинності;

4. принципи, форми і методи боротьби з ОЗУ;

5. участь органів державної влади, місцевого самоврядування, державних і недержавних установ (організацій), громадських формувань, окремих громадян та інших суб'єктів у протидії організованій злочинності;

6. компетенцію і повноваження Національного координатора у сфері протидії організованій злочинності;

7. порядок взаємодії та координації державних органів, які беруть участь у протидії організованій злочинності;

8. міжнародну взаємодію і співпрацю у протидії організованій злочинності;

9. використання кримінального аналізу та системи аналізу ризиків у боротьбі з організованою злочинністю;

10. особливості використання штатних негласних працівників у протидії організованій злочинності;

11. використання програм захисту осіб, які сприяють оперативним підрозділам та беруть участь у кримінальному провадженні щодо організованої злочинності;

12. використання механізму заохочення громадян, які сприяють боротьбі з організованою злочинністю;

13. інформаційно-аналітичне, наукове, кадрове, матеріально-технічне, фінансове забезпечення протидії організованій злочинності;

14. забезпечення гарантії прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб під час здійснення заходів у сфері протидії організованій злочинності;

15. особливості контролю і нагляду за виконанням законів у сфері протидії організованій злочинності [6].

Список використаних джерел

1. European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA) 2021 URL: <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment-socta-2021>

2. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України № 3341-XII від 30.06.1993.

3. Звіт про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями за 12 місяців 2021 року. Статистична інформація: Офіс Генерального прокурора URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-rezultati-borotbi-z-organizovanimi-grupami-ta-zlochinnimi-organizacijami-2>

4. Положення про Департамент стратегічних розслідувань: наказ Національної поліції України від 23.10.2019 № 1077.

5. Монастирський назвав три країни, звідки найчастіше приїжджали в Україну «злодії у законі» URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3348564-monastirskij-nazvav-tri-kraini-zvidki-najcastise-priizdzali-v-ukrainu-zlodii-u-zakoni.html>

6. Мовчан А. В., Яблонський Р. С. Актуальні проблеми удосконалення системи протидії організованій злочинності в Україні. *Соціально-правові студії*. 2021. № 4. С. 69–75.

Мітченко Катерина Вікторівна,
старший викладач кафедри гуманітарних
дисциплін та психології поліцейської
діяльності Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МЕТОДИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ САМОДІАГНОСТИКИ СУБ'ЄКТІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Здійснення психологічної діагностики працівників Національної поліції є актуальною через важливість усвідомлення ними свої характерологічних якостей, поведінкових реакцій, особливостей прояву емоційно-вольової сфери надає їм можливість більш ефективно виконувати службові завдання, прораховувати алгоритми налагодження взаємодії з різними категоріями громадян. У розрізі даної доповіді розкриємо суть та методи психологічної самодіагностики суб'єктом оперативно-розшукової діяльності.

В загально прийнятій психологічній практиці психологічну самодіагностику прийнято визначати, як комплекс методів, як формальних так і неформальних, орієнтованих на дослідження самого себе, з метою визначення наявності чи відсутності певних психологічних якостей, реакцій, характеристик [1, с. 63].

Чітке усвідомлення оперативним працівником власного психологічного профілю надає можливість розуміти:

– свою унікальність, особливості рівня розвитку психічних процесів, протікання емоційних та вольових реакцій, станів, психологічних реакцій, а також подальші напрямки та інтенсивність їх розвитку;